MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA AXLOQIY TUSHUNCHALAR SHAKLLANISHINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Allaberganova Sunbul Islom qizi
Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti

Annotatsiya

Mazkur tezis maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy tushunchalarning shakllanishi va uning psixologik xususiyatlarini o‘rganishga bag‘ishlangan. Unda bolalarda yaxshilik, yomonlik, adolat, mehr-shafqat, hurmat kabi axloqiy kategoriyalarning shakllanish jarayoni psixologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Shuningdek, oila, maktabgacha ta’lim muassasalari hamda ijtimoiy muhitning bolalarning axloqiy rivojlanishidagi o‘rni yoritiladi.

Kalit so‘zlar: *maktabgacha yosh, axloqiy tarbiya, axloqiy tushunchalar, psixologik rivojlanish, ijtimoiy muhit, shaxs shakllanishi.*

Аннотация

В тезисе рассматриваются психологические особенности формирования нравственных представлений у детей дошкольного возраста. Анализируется процесс усвоения детьми понятий добра и зла, справедливости, взаимопомощи и уважения. Особое внимание уделяется роли семьи, воспитателей и социальной среды в развитии нравственных качеств личности ребенка.

Ключевые слова: *дошкольный возраст, нравственные представления, нравственное воспитание, психологическое развитие, социальная среда, формирование личности.*

Annotation

This thesis examines the psychological characteristics of the formation of moral concepts in preschool children. The study analyzes how children understand such moral values as good and evil, justice, kindness, and cooperation. Special attention is paid to the role of family, educators, and the social environment in the moral development of children.

Keywords: *preschool age, moral concepts, moral education, psychological development, social environment, personality formation.*

Kirish

Maktabgacha yosh davri bola shaxsining shakllanishida eng muhim bosqichlardan biri hisoblanadi. Aynan shu davrda bolada ijtimoiy munosabatlarga kirishish, jamiyat qoidalarini anglash va ularga moslashish jarayoni boshlanadi. Axloqiy tushunchalar bolaning kundalik hayoti, o‘yin faoliyati, kattalar bilan muloqoti va tengdoshlari bilan hamkorligi orqali asta-sekin shakllanadi. Shu sababli

maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy tarbiyani to‘g‘ri tashkil etish pedagogika va psixologiya fanlarining muhim vazifalaridan biridir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy tushunchalarning shakllanishi

Psixologik tadqiqotlarga ko‘ra, maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy tasavvurlar asosan konkret tajribalar asosida shakllanadi. Bola kattalarning xulq-atvorini kuzatish va ularga taqlid qilish orqali yaxshilik va yomonlikni ajrata boshlaydi. Ota-onalar, tarbiyachilar hamda yaqin ijtimoiy muhit bolaning axloqiy qarashlarining shakllanishida muhim rol o‘ynaydi.

Bolalarda axloqiy tushunchalar o‘yin faoliyati jarayonida ham rivojlanadi. Rol o‘yinlari, didaktik o‘yinlar hamda jamoaviy faoliyat bolalarga o‘zaro yordam berish, hurmat ko‘rsatish va hamkorlik qilish kabi ijtimoiy ko‘nikmalarni o‘rgatadi. Shu jarayonda bola jamiyatda qabul qilingan axloqiy me’yorlarni o‘zlashtira boshlaydi.

Axloqiy tarbiyaning psixologik omillari

Maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy tushunchalarning shakllanishiga bir qator psixologik omillar ta’sir ko‘rsatadi. Avvalo, emotsional rivojlanish muhim ahamiyatga ega. Bola boshqalarning his-tuyg‘ularini tushunishni o‘rganishi bilan unda hamdardlik, mehr-shafqat kabi axloqiy sifatlar rivojlana boshlaydi.

Ikkinchi muhim omil – ijtimoiy muhitdir. Agar bola mehribonlik, hurmat va hamkorlik hukmron bo‘lgan muhitda tarbiyalansa, unda ijobiy axloqiy sifatlar tezroq shakllanadi. Shuningdek, kattalarning shaxsiy namunasi ham bolalarning axloqiy tarbiyasida muhim o‘rin tutadi.

Maktabgacha ta’lim muassasalarida axloqiy tarbiya

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida axloqiy tarbiya maxsus tashkil etilgan pedagogik jarayon orqali amalga oshiriladi. Tarbiyachilar bolalarga ertaklar, qiziqarli hikoyalar, suhbatlar hamda o‘yinlar orqali axloqiy qadriyatlarni tushuntiradilar. Bunday metodlar bolalarda yaxshilik, halollik, adolat, do‘stlik kabi tushunchalarning shakllanishiga yordam beradi.

Shuningdek, bolalarni jamoaviy faoliyatga jalb qilish ham muhimdir. Jamoada bajariladigan vazifalar bolalarga mas’uliyat, hamkorlik va o‘zaro hurmat kabi sifatlarni o‘rgatadi. Bu esa kelajakda ularning ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda axloqiy tushunchalarning shakllanishi murakkab psixologik jarayon bo‘lib, u oila, maktabgacha ta’lim muassasalari hamda ijtimoiy muhitning o‘zaro ta’siri natijasida yuzaga keladi. Bolalarga ijobiy axloqiy namunalar ko‘rsatish, ularni jamoaviy faoliyatga jalb qilish va ijtimoiy qadriyatlar bilan tanishtirish ularning shaxs sifatida barkamol rivojlanishida muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Vygotskiy L.S. Bolalar psixologiyasi asoslari. – Moskva: Pedagogika.
2. Bojovich L.I. Shaxs rivojlanishi psixologiyasi. – Moskva.
3. Kon I.S. Bola shaxsining shakllanishi. – Moskva.
4. G‘oziyev E.G‘. Umumiy psixologiya. – Toshkent.
5. Davletshin M.G. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent.
6. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi.
7. Karimova V.M. Ijtimoiy psixologiya asoslari. – Toshkent.